

13- Hülâsa: Sath-ı arzda altı ay zarfında, beşerin haşrini temsil eden o sayısız haşir ve neşirlerde görünen

Hülâsa: Sath-ı arzda altı ay zarfında, beşerin haşrini temsil eden o sayısız haşir ve neşirlerde görünen rububiyetin o tasarruf-u azîminde pek yüksek, büyük ve ince nakışlı bir hâtemi vardır. Mahlukatın icadında görünen şu intizamlar, suhuletler, sûratler, imtiyazlar hep o hâtemin parıltısından meydana geliyorlar.

Evet, her bahar mevsiminde pek hakîmane, basîrane, kerîmane faaliyetler başlar ve hârikulâde sanatlar yapılır. Ve bütün bu ameliyat, kemal-i sûratle, suhuletle muntazaman cereyan etmekte olduğu görünür.

İşte, bu hârikulâde faaliyetler öyle bir zatın hâtemidir ki hiçbir mekânda olmadığı halde, her mekânda ilim ve kudretiyle hazır ve nâzırdır.

Hülâsa: Sath-ı arzda altı ay zarfında, beşerin haşrini temsil eden o sayısız haşir ve neşirlerde görünen rububiyetin o tasarruf-u azîminde pek yüksek, büyük ve ince nakışlı bir hâtemi vardır. Mahlukatın icadında görünen şu intizamlar, suhuletler, sûratler, imtiyazlar hep o hâtemin parıltısından meydana geliyorlar.

Yeryüzünde altı ay içinde, yani bahar ve yaz mevsimlerinde, insanın öldükten sonra diriltilmesine benzeyen sayısız diriliş sahnesi yaşanır. Kışta ölmüş gibi görünen toprak, baharda yeniden canlanır. Kurumuş dallar yeşerir, çürümüş zannedilen çekirdekler uyanır, toprağın altında saklanan tohumlar birer canlı risale gibi ortaya çıkar. İşte bu büyük diriltme faaliyeti, Allah'ın rububiyetinin yani terbiye, idare, yaratma, büyütme ve rızıklandırma fiilinin büyük bir tasarrufudur.

Sayırsız Haşir ve Neşir

Bir insan ölünce bedeni toprağa karışır. Haşirde Allah onu tekrar diriltecektir. İşte baharda

bunun küçük numuneleri gözümüzün önüne konur. Binlerce tohum toprağın altında kaybolmuş gibidir. Fakat vakti gelince hepsi yeniden çıkar. Bir çekirdek ağaç olur, bir tohum çiçek olur, bir yumurta kuş olur, bir kök yeniden hayat bulur. Her biri âdeta “Ben öldükten sonra dirilişin küçük bir deliliyim.” der.

Rububiyetin Büyük Tasarrufu

Burada sadece yaratmak yoktur; aynı zamanda terbiye etmek, büyütmek, şekil vermek, süslemek, rızıklandırmak ve vazife gördürmek vardır. Bir tohum toprağa atılır; sonra ona kök verilir, gövde verilir, yaprak verilir, çiçek verilir, meyve verilir. O meyvenin içine tekrar çekirdek konur. Yani bir tek tohumdan hem hayat, hem sanat, hem rızık, hem neslin devamı çıkarılır. Bu, rububiyetin azametli bir tasarrufudur.

İnce Nakışlı Hâtem

“Hâtem” mühür demektir. Bir padişahın mührü, bir fermanın ona ait olduğunu gösterir. Bahardaki bu muazzam faaliyet de Allah’a ait özel bir mühür gibidir. Çünkü iş sadece büyük değildir; aynı zamanda incedir. Bir çiçeğin damarlarındaki ölçü, kelebeğin kanadındaki desen, arının peteğindeki hesap, meyvenin kabuğundaki renk, çekirdeğin içindeki program hep ince nakışlardır. Büyüklük içinde incelik, azamet içinde zarafet vardır.

İntizamın Parıltısı

Bahar geldiğinde her şey düzenle gelir. Evvela toprak yumuşar, sonra kökler uyanır, sonra filizler çıkar, sonra çiçekler açar, sonra meyveler gelir. Hiçbir şey karmakarışık, rastgele ve başıboş değildir. Erik ağacı elma vermez, buğday başağı gül açmaz, arı vazifesini unutmaz. Bu intizam, o ilahî hâtemin bir parıltısıdır.

Suhuletin Parıltısı

İnsan bir bahçeyi bile güçlkle idare eder. Sulamak ister, budamak ister, korumak ister, ilaçlamak ister. Fakat Allah bütün yeryüzünü tek bir bahçe gibi kolaylıkla idare eder. Milyonlarca çiçek açtırmak, trilyonlarca yaprağı çıkarmak, sayısız canlıyı rızıklandırmak O’nun kudretine ağır gelmez. Bir çiçeği yaratmakla bütün baharı yaratmak arasında O’nun kudreti için zorluk farkı yoktur. İşte bu suhulet, hâtemin başka bir parıltısıdır.

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

Sizin yaratılmanız da tekrar diriltilmeniz de ancak bir tek nefsin yaratılması ve tekrar diriltilmesi gibidir. Gerçekten Allah her şeyi işitir ve görür. Lokman

Sûresi(31) 28. Ayet

Sûratın Parıltısı

Bahar gelince birkaç hafta içinde yeryüzü değişir. Kuru dallar yeşerir, boş tarlalar ekinle dolar, toprağın altındaki çekirdekler uyanır, bağlar, bahçeler, dağlar ve ovalar yeni bir elbise giyer. İnsan bir elbiseyi günlerce diker; fakat yeryüzüne milyonlarca çeşit elbise kısa zamanda giydirilir. Bu kadar hızlı ve muntazam icraat, kör sebeplerin değil, sonsuz kudretin işidir.

İmtiyazın Parıltısı

Toprağın altında her şey karışık gibi görünür. Tohumlar, kökler, mineraller, su, çamur, çürümüş yapraklar birbirine karışmıştır. Fakat bahar gelince her şey ayırt edilir. Gül gül olarak çıkar, buğday buğday olarak çıkar, incir incir olarak çıkar, menekşe menekşe olarak çıkar. Hiçbir tohum adresini şaşırmas, hiçbir çekirdek suretini unutmaz. İşte bu “imtiyaz”, yani karışıklık içinde mükemmel ayırma, muhit bir ilmin eseridir.

Hayattan Misal

Bir okulda binlerce öğrencinin defterleri, kitapları, çantaları ve kalemleri yere dökülüp birbirine karışsa; sonra biri gelip her defteri kendi sahibine, her kitabı kendi sınıfına, her çantayı kendi öğrencisine eksiksiz verse, bu işe hayran kalırız. Baharda bundan çok daha büyük bir ayırma olur. Toprağın altında karışık gibi duran sayısız tohum, kök ve çekirdek, kendi sahibini, kendi suretini, kendi vazifesini bulur.

Şehir Misali

Bir şehir altı ay içinde tamamen yıkılsa; sonra hiçbir mühendis, hiçbir işçi, hiçbir plan görünmeden aynı şehir daha güzel, daha süslü, daha düzenli şekilde yeniden kuruluverse, insanlar hayretten dona kalır. Baharda ise sadece bir şehir değil, bütün yeryüzü yeniden kuruluyor. Ağaçlar saray gibi donatılıyor, çiçekler nakış gibi işleniyor, meyveler sofralar gibi hazırlanıyor, canlılar ordular gibi vazifeye sevk ediliyor.

Haşre Bakan Delil

Her baharda yeryüzünde bu kadar haşir ve neşri yapan Allah, elbette insanları da öldükten sonra diriltir. Bir tohumu toprağın karanlığından çıkaran kudret, insanı kabrin karanlığından da çıkarır. Bir baharı birkaç haftada diriltir kudret, mahşeri de bir emirle kurar. Bahar, haşrin uzak bir ihtimal değil, her sene gözümüzün önünde tekrarlanan bir numunesi olduğunu gösterir.

Netice

Demek mahlûkatın yaratılışında görünen düzen, kolaylık, sürat ve ayırt edilme tesadüfün işi değildir. Bunlar, yeryüzünde görünen büyük rububiyet mührünün parıltılarıdır. Her bahar, Allah'ın hem kudretini, hem ilmini, hem hikmetini, hem rahmetini ilan eden canlı bir kitaptır.

Gaflet onu sıradan bir mevsim zanneder; iman ise onda haşrin delilini, tevhidin mührünü ve rububiyetin azametini okur.

Evet, her bahar mevsiminde pek hakîmane, basîrane, kerîmane faaliyetler başlar ve hârikulâde sanatlar yapılır. Ve bütün bu ameliyat, kemal-i süratle, suhuletle muntazaman cereyan etmekte olduğu görünür.

Bahar gelince yeryüzünde başıboş, rastgele, kör bir hareket başlamıyor. Bilakis her iş hikmetle, görerek, bilerek ve ikram ederek yapılıyor. Toprak diriliyor, ağaçlar uyanıyor, çiçekler açıyor, meyveler hazırlanıyor, canlılar rızıklandırılıyor. Bütün bunlar hem çok hızlı oluyor, hem çok kolay görünüyor, hem de mükemmel bir düzen içinde cereyan ediyor.

Hakîmane Faaliyet

“Hakîmane” demek, her işin bir hikmetle yapılması demektir. Baharda çıkan hiçbir şey lüzumsuz değildir. Yaprak ağacın nefes alma fabrikasıdır. Çiçek meyvenin başlangıcıdır. Renkler böceklere işaret olur. Kokular arıları davet eder. Meyve insan ve hayvanlara rızık olur. Çekirdek gelecek senelerin programını taşır. Yani baharda sadece güzellik yoktur; her güzelliğin içinde ince bir hikmet vardır.

Basîrane Faaliyet

“Basîrane” demek, görerek, bilerek, ölçerek yapmak demektir. Bir terzi ölçüyü bilmeden elbise dikemez. Bir mühendis planı bilmeden bina yapamaz. Baharda ise her canlıya tam ölçüsünde beden biçilir. Karıncaya karınca bedeni, kelebeğe kelebek kanadı, arıya arı gözü, ağaca ağaç yaprağı verilir. Hiçbir varlığa yanlış elbise giydirilmez. Bu, her şeyi gören ve bilen bir kudretin işidir.

Kerîmane Faaliyet

“Kerîmane” demek, cömertçe, ikram ederek yapmak demektir. Allah baharda sadece ihtiyaç kadar vermiyor; fazlasıyla süslüyor, güzelleştiriyor, tatlandırıyor, renklendiriyor. Elma sadece karın doyurmuyor; rengiyle göze, kokusuyla ruha, tadıyla damağa, şifasıyla bedene hitap ediyor. Gül sadece bitki değil; renk, koku, letafet ve sanat mektubu olarak geliyor. Bu, Kerîm olan Allah’ın ikramıdır.

Hârikulâde Sanatlar

Bir ressam bir çiçeğin resmini çizse insanlar hayran kalır. Fakat baharda o çiçeğin canlısı, kokulusu, renkli, ölçülü, tohumlu ve neslini devam ettirecek şekilde yaratılıyor. Bir mühendis küçük bir makine yapsa takdir edilir. Fakat bir arının bedeni, bir kelebeğin kanadı, bir yaprağın damar sistemi, bir meyvenin iç yapısı ondan çok daha ince bir sanattır. Bahar,

sanat-ı ilahiyenin büyük bir sergisidir.

Kemal-i Sûrat

Bahar gelince işler çok hızlı olur. Birkaç hafta içinde kupkuru dallar yeşerir, boş tarlalar ekinle dolar, dağlar çiçeklerle süslenir, ağaçlar meyveye hazırlanır. İnsan bir bahçeyi düzenlemek için günlerce çalışır; fakat bütün yeryüzü kısa bir zamanda yeni bir elbise giyer. Bu sûrat, acelecilikten gelen bir karışıklık değil; kudretten gelen muntazam bir hızdır.

Kemal-i Suhulet

“Suhulet” kolaylık demektir. İnsan için bir çiçeği yapmak imkânsızdır; Allah için bütün baharı yaratmak kolaydır. İnsan bir meyvenin kabuğunu, rengini, kokusunu, tadını, çekirdeğini yapamaz; fakat Allah aynı anda milyonlarca meyveyi kolaylıkla yaratır. İşlerin çokluğu O’na zorluk vermez. Bir çiçeği yaratması, bir ormanı yaratmasına mani olmaz.

Bahar bize şunu haykırır:

Halbuki bir işte sûrat varsa ekseriyetle intizam azalır; suhulet varsa sanat basitleşir; çokluk varsa karışıklık meydana gelir. Baharda ise bütün bu kaideler tersine döner. Nihayetsiz çokluk içinde karışıklık değil imtiyaz; nihayetsiz sûrat içinde kusur değil intizam; nihayetsiz suhulet içinde basitlik değil hârikulâde sanat görünür.

Bu iş tabiatın kör ve ağır yürüyüşü değildir. Çünkü kör tabiat hızlı yapsa karıştırır, kolay yapsa basitleştirir, çok yapsa dağıtır. Fakat burada hızlı olduğu hâlde kusursuz, kolay olduğu hâlde sanatlı, çok olduğu hâlde karışksız bir icraat var. İşte bu, kudreti sonsuz, ilmi her şeyi kuşatan Zât’ın hâtemidir.

Muntazaman Cereyan

Bahar faaliyetleri rastgele akmaz; düzen içinde yürür. Önce toprak hazırlanır, sonra kökler uyanır, sonra filizler çıkar, sonra çiçekler açar, sonra meyveler gelir. Her şey vaktinde, yerinde ve ölçüsünde olur. Kiraz ağacı karpuz vermez, buğday başağı üzüm çıkarmaz, incir ağacı gül açmaz. Her varlık kendi programıyla gelir. Bu nizam, kör tabiatın değil, Alîm ve Hakîm bir Zât’ın eseridir.

İşte, bu hârikulâde faaliyetler öyle bir zatın hâtemidir ki hiçbir mekânda olmadığı halde, her mekânda ilim ve kudretiyle hazır ve nâzırdır.

Hiçbir Mekânda Değil

“Hiçbir mekânda olmadığı halde” ifadesi şunu anlatır: Allah cisim değildir, mekânla sınırlı değildir, bir yerde bulunup başka yerde bulunmayan mahlûkat gibi değildir. O, zaman ve

mekânın içine hapsolmaz. Çünkü mekânı da yaratan O'dur.

Her Mekânda Hazır ve Nâzır

Allah hiçbir mekânla kayıtlı değildir; fakat ilmiyle, kudretiyle, iradesiyle ve tasarrufuyla her yerde hazır ve nâzırdır. Bir tohumun içini bilir, bir çiçeğin rengini verir, bir arının yolunu gösterir, bir bebeğin kalbini çalıştırır, bir yıldızın seyrini idare eder. Bir işi diğer işe perde olmaz. Bir çiçeğe bakması, yıldızları unutmasına sebep olmaz. Bir karıncanın rızkını vermesi, bütün baharı idare etmesine mani değildir.

Hayattan Misal

Bir insan aynı anda iki kişiyi bile tam dinlemekte zorlanır. Bir doktor aynı anda yüz hastayı ameliyat edemez. Bir öğretmen aynı anda bin sınıfa ders veremez. Çünkü insanın dikkati, gücü ve bilgisi sınırlıdır. Fakat baharda milyonlarca canlı aynı anda yaratılır, beslenir, büyütülür, süslenir ve vazifeye gönderilir. Bu gösterir ki bu işleri yapan Zât'ın ilmi sınırsız, kudreti nihayetsizdir.

Netice

Demek bahar sadece mevsim değişikliği değildir. Bahar, Allah'ın ilim, kudret, hikmet, rahmet ve kerem mühürlerinin yeryüzüne vurulmuş canlı bir levhasıdır. Gaflet onu "tabiat uyandı" diye geçirir. İman ise der ki: "Hayır, burada kör toprağın işi değil; her şeyi bilen, her şeyi gören, her şeyi kolaylıkla yapan Zât-ı Zülcelâl'in hâtemi okunuyor."